

Focus

Tlmočníci v Európskom parlamente

Európsky parlament je kvôli množstvu jazykov, ktoré sa používajú v jeho priestoroch, porovnávaný s babylonskou vežou. Ale zatiaľ čo komunikácia v babylonskej veži zlyhala, Európskeho parlamentu sa tento problém zjavne netýka. Je to vďaka výsledkom práce tlmočníkov, ktorí umožňujú poslancom Parlamentu rozprávať vo svojom vlastnom jazyku, zatiaľ čo ostatní kolegovia im rozumejú.

Europoslanci sú volení tak, aby zastupovali svoj volebný obvod a nie sú vyberaní na základe svojich jazykových znalostí. Aby boli podmienky v Európskom parlamente spravodlivé, všetci poslanci majú právo počas rokovaní používať ktorýkoľvek úradný jazyk. Toto právo je jednoznačne uvedené v rokovacom poriadku Európskeho parlamentu.

Európsky parlament je najväčším zamestnávateľom tlmočníkov na svete. Tristopäťdesiat stálych tlmočníkov býva počas najvyťaženejších období doplnených o ďalších približne 400 kolegov, ktorí pracujú externe ako pomocní konferenční tlmočníci.

Tlmočníci sú prirodzenou súčasťou každého plenárneho zasadnutia. Zo zvukotesných kabín, ktoré sú umiestnené pozdĺž rokovacej miestnosti, verne tlmočia odkaz rečníka až do 20 úradných jazykov EÚ. Tlmočníci, ktorých je možné vidieť, ale ktorí nie sú nikdy v centre pozornosti, sa tak stávajú hlasom všetkých rečníkov.

Niekoľko faktov a čísel

Všetko sa to začalo so štyrmi jazykmi (francúzštinou, nemčinou, taliančinou a holandčinou) v 50-tych rokoch minulého storočia, keď Belgicko, Nemecko, Francúzsko, Taliansko, Luxembursko a Holandsko založili Európske spoločenstvo uhlia a ocele. Štyri jazyky predstavovali len dvanásť jazykových kombinácií, takže tlmočenie šlo v podstate hladko. Postupné rozširovanie do roku 1995 prinieslo ďalšie jazyky a spôsobilo aj komplikácie. Napríklad pre fínsky jazyk vykazovala EÚ nedostatok tlmočníkov z iných krajín. Riešením bol takzvaný "obojsmerný" systém (systém "retour"), ktorý zaviedol tlmočenie z materinského jazyka do iných jazykov. Zvyčajne totiž tlmočníci tlmočia z cudzej reči do svojho vlastného jazyka. Fínski tlmočníci tak v roku 1995 ako prví začali s "obojsmerným" systémom.

Rozšírenie Únie v roku 2004 takmer zdvojnásobilo počet používaných jazykov v Parlamente. Okrem Cypru, kde sa používa gréčtina, pribudli so všetkými novými členmi aj ich vlastné jazyky (čeština, estónčina, lotyšтина, litovčina, maďarčina, maltčina, poľština, slovenčina a slovinčina). Nájsť tlmočníkov s potrebnou jazykovou výbavou teda nebolo ľahké, predovšetkým pokiaľ ide o menej používané jazyky, akou je napríklad maltčina, ktorou rozpráva len 400 000 ľudí.

V Európskom parlamente sa dnes pracuje v 20 jazykoch, čo predstavuje 380 možných kombinácií. Zvýšilo sa používanie nielen "obojsmerného" systému, ale aj takzvaného "štafetového" tlmočenia, pri ktorom sa jeden jazyk prekladá do iného prostredníctvom tretieho jazyka. Až sa však tlmočníci naučia nové jazyky, pomer priameho tlmočenia sa zvýši. Tlmočníci pracujú ako tím - traja kolegovia v jednej kabínke. Celý tím počas plenárneho zasadnutia tak pozostáva zo 60 tlmočníkov.

A tu sa to ešte nekončí. Keďže v roku 2007 sa majú členmi EÚ stať Rumunsko a Bulharsko, tlmočníci už začali pracovať na tom, aby si ich krajanovia a pozorovatelia mohli vypočuť parlamentné rokovania v ich materinskom jazyku. Je možné, že v budúcnosti bude EP vyzvaný, aby zabezpečil tlmočenie do írčiny. Žiadosť o prístup k Únii si podalo aj Chorvátsko a Macedónsko. Španielska vláda už navrhla, aby sa plenárne rokovanie tlmočilo aj do katalánčiny, galícijčiny a baskičtiny...A takto by sme mohli pokračovať aj ďalej.

Byť či nebyť....tlmočníkom

Tlmočníci dokonale ovládajú svoj materinský jazyk a veľmi dobre hovoria najmenej ďalšími dvoma jazykmi. "Ak sa chcete stať tlmočníkom, musíte jazyky milovať" prezradila nemecká tlmočnica Gertrud Dietze. "Musíte sa s radosťou učiť nový jazyk a udržiavať si jeho vysokú úroveň," dodala. Väčšina tlmočnikov pracuje v štyroch alebo piatich jazykoch, niektorí v siedmych či ôsmych, a ovládajú ich veľmi dobre. Dokonale porozumieť rečníkovi je pre nich veľmi dôležité, pretože nemajú čas otvoriť si slovník alebo sa poradiť so svojimi kolegami. Tlmočníci sa preto musia spoľahnúť výlučne sami na seba.

Znalosť jazyka je však len nástrojom. Tlmočenie totiž zahŕňa prenos obsahu správy. Veľa ľudí ovláda cudzie jazyky na dobrej úrovni, ale len zopár z nich sa stane dobrým tlmočníkom. Je to schopnosť, ktorej sa treba naučiť.

Keďže okruh tém je pri parlamentných rokovaníach neobmedzený, tlmočník musí preukázať všeobecný prehľad a odbornosť vo všetkých oblastiach pôsobnosti EÚ. Znalosť politického názoru europoslancu môže tlmočníkovi pomôcť pochopiť zámery rečníka, ktoré sa ukrývajú za jeho slovami.

Tlmočníci sú sprostredkovateľmi komunikácie a ich názory na to, čo tlmočia, sú bezpredmetné. "Umožňujem ľuďom navzájom si porozumieť, bez ohľadu na to, čo povedia, aj v prípade, keď si myslím, že nehovorí pravdu," povedala Gertrud Dietze. "Sme nestranní a táto práca je jednoduchšia pre ľudí s hereckým talentom, ktorí sa dokážu vtesnať do myslenia rečníka....naladiť sa na spoločnú vlnovú dĺžku".

Práca tlmočnikov

Tlmočenie nie je doslovným prekladom, ale skôr odovzdávaním odkazu, ktorý bol zachytený v jednom jazyku a následne verne podaný do iného. Keďže tlmočníci pracujú v reálnom čase, často sú pri simultánnom prenose odkazu z pôvodného jazyka do inej reči pod stresom. Naraz počúvajú aj rozprávajú, takže počúvajú selektívne a zameriavajú sa tak skôr na odkaz než na samotné slová.

Tlmočníci majú v kabínke len málo času na rozmyšľanie, a preto je potrebné venovať viac času príprave. Najčastejšie sa jedná o čítanie potrebných dokumentov v pracovnom jazyku, aby dokázali držať krok so zmenami a novou slovnou zásobou. Ďalšou podstatnou časťou ich práce je aj pravidelné čítanie dennej tlače v rôznych jazykoch, aby mali prehľad o medzinárodno-politickej situácii a najnovších udalostiach. Gertrud Dietze podotýka: "Musíte porozumieť konceptu a potom to už ide samo. V opačnom prípade sa musíte ponáhľať a príliš sa pridŕžiavať slov."

Väčšina parlamentných rokovaní sa uskutočňuje v Štrasburgu a v Bruseli, ale stáva sa, že niektoré sú zorganizované v iných krajinách, kam musia tlmočníci cestovať. Je to síce únavné, ale môže to byť zaujímavou a vhodnou príležitosťou niečo sa naučiť. Celoživotné vzdelávanie je súčasťou tohto zamestnania: "Sotva sa nájde deň, kedy po príchode domov môžem povedať, že som sa dnes nenaučila nič nové," hovorí Gertrud Dietze.

Viac než len slová

Tlmočenie nie je také jednoduché ako by sa zvonku mohlo zdať. Europoslanci len zriedka berú do úvahy, že ich prejav je simultánne tlmočený do viacerých jazykov a často používajú okrasné jazykové prvky, vtipy a slovné hračky, ktoré je niekedy veľmi ťažké, ba až nemožné preložiť. Ani čísla, rýchly verbálny prejav a čítanie z poznámok prácu tlmočníkom neuľahčujú.

Slovné hračky sú pre tlmočníka jednou z najväčších výziev. Holandský tlmočník Bernard Gevaert k tomu poznamenáva: "Sú chvíle, keď ich dokážete preložiť, keď pre ne nájdete vo svojom jazyku vhodný výraz. Vždy je to však veľmi riskantné, lebo význam môže byť preložený inak než originál a europoslanci, ktorí počúvajú váš preklad, môžu reagovať skôr na vaše slová než na rečníkov prejav."

Problémy môže spôsobovať aj veľmi presne vymedzený čas, ktorý je vyhradený každej osobe počas plénárneho zasadnutia. Keďže poslanci EP chcú toho povedať veľa, hovoria veľmi rýchlo. Niekedy dokonca čítajú z papiera, ktorý si vopred pripravili. Rýchly prejav nemusí spôsobovať problémy, ak europoslanec improvizuje. Nočná mora začína, keď rečník číta napísaný text.

Vidieť rokovaciu miestnosť je dôležité

Niektoré z odkazov, ktoré musia tlmočníci odovzdať ďalej, majú neverbálny charakter, takže je pre nich potrebné, aby zachytili neverbálne prejavy, akými sú tón hlasu či reč tela. Tlmočník teda musí vidieť rečníka aj poslucháčov, aby si mohol všimnúť rôzne reakcie.

"Ustavične sa rozhliadam po rokovacej miestnosti," hovorí Gertrud Dietze. "Je dôležité postrehnúť kto vchádza dnu a kto vychádza von, alebo iné veci, ako keď predseda šepká niečo svojmu asistentovi. Udalosti totiž môžu nabráť nečakaný spád a ak ich dokážete predvídať, neprekvapia vás."